

Inhoud

- 1 Goudkoorts 7
- 2 Ontmoeting en setteling 12
- 3 Bloedmooie borsten 18
- 4 Mannen op overschot 26
- 5 Puike fluit 32
- 6 De goudvinkfluiteraar 41
- 7 De bezige pop 47
- 8 Het ei bepaalt het nest 52
- 9 Weifelaars en verspillers 57
- 10 Dis en drinkgelag 60
- 11 Braakland goudland 65
- 12 Door het oog van de goudvink 68
- 13 De een is de ander niet 73
- 14 Boerke en Bloedvink 77
- 15 De tamme-gimpelboom 91
- 16 Jong en je wilt wat 96
- 17 Knoppenpikkers 100
- 18 Sneeuwroem 104
- 19 Kijken om te verrijken 109
- 20 Schaamgroen 113
- 21 Vogeltuin 117
- 22 Bv's voor zes weken 126
- 23 Goldfinch 134
- 24 Het verdriet van suskewiet 142
- 25 Goudvinken onderweg 145
- 26 Waarachtige muziek 151
- 27 Volleerde fokkers 158
- 28 De avi-amateurs 164
- 29 Als witte was 167

30	Wildvang en wildzang	171
31	De azorengoudvink in afzondering op een eiland	175
32	Namen in soorten	179
	Bibliografie	189

1 Goudkoorts

Is er een grotere rijkdom dan goudvinken in je tuin, met parelblauwe eitjes in hun nest? Geen fortuin kan dat overtreffen. Vogels die je betoveren, telkens als je ze ziet. Hun beeld beklijft op het netvlies, en stelt ons gelijk ook vragen over het bestaan. Waarom zijn die mannen zo bloedmooi en vrouwen muisgrijs? Zijn mannen altijd de siermakers en vrouwen de kunstkeners? Elegant rode mannen die stralen omwille van de schoonheidsidealen van duizenden generaties goudvinkvrouwen die borg staan voor dit levende hoogstandje van de evolutie. Zij kiezen voor schoonheid! Ook wij zijn daar niet ongevoelig voor. Als je iets moois ziet, word je blij. Iets moois wekt de indruk dat je het gelooft, en dan hoop je dat het zo blijft.

Goudvinken bekoren mateloos, en zijn zowaar ook uniek. Het geheimzinnige van deze schoonheden wekte mijn verlangen om hun levenspad te doorgronden. In onze tuin speelt het hele verhaal en ga ik op ontdekking uit, vanaf de tuintafel, verdoken onder ietwat afhangerende takken, of vanuit mijn atelier op de bovenverdieping, midden tussen de bomen, alsof ik er in een nest zit. Mijn werkterrein is mijn observatiepost. Ik ben er altijd aanwezig, ga er slapen en sta er vroeg op, in hun en mijn biotoop. Het grote voordeel bij het observeren van goudvinken is dat je de mannen opvallend ziet opduiken tussen het groen, en waar een man is, daar is ook een vrouw, ze zijn altijd met minstens twee. Maar niet overal, goudvinken zijn nergens talrijk. Niet elke tuin is uitverkoren, hij moet wild zijn met veel dichte struiken, en vooral met eten en drinken in de buurt. Zuiver water, dat lokt. De weg wijzen naar wat je te bieden hebt is niet simpel. Ik heb er jaren over gedaan om deze vogels hier een thuisgevoel te geven.

Aanvankelijk kwamen ze alleen in de zomermaanden overgevlogen. Zo af en toe kon ik hun typische fluittoontje horen, dan keek ik in het rond, maar kreeg hen niet altijd in het oog. Met al die hoge bomen had ik ook slecht zicht. Van geluid dat uit de hoogte komt is het

moeilijk de plaats te bepalen. Soms verdween het gefluit zoals het was gekomen, alsof ze zich in hun vlucht onzichtbaar maakten. Het gedempt fluiten verplaatst zich onnaspeurlijk: luid, stil, zacht en weer stil, luid of zacht. Omdat ze meestal met twee zijn, komen de stemmen van twee kanten. Hun fluitje klinkt dan dubbel, je weet niet meteen uit welke richting het komt. Ze blijven op gehoorafstand bij elkaar, in dubbelgesprek. Daardoor weet een sperwer het gefluit ook niet te lokaliseren. Het misleidt, en door hun verborgen en snelle vlucht krijgt de roofvogel ze niet te pakken. Ook al had ik niets gezien, mijn dag kon niet meer stuk, er waren goudvinken over de tuin getrokken.

Intussen ben ik getraind en weet precies van welke kant hun fluitje komt, het fijnste of stilste stemmetje ontgaat me niet. Ze zijn er nu ook ieder uur, ergens zie ik ze wel tevoorschijn komen, soms een paartje, wat losse mannen, of jongen. Ze broeden nu in de struiken die ik heb geplant.

Terwijl ik dit schrijf, zit een fraaie goudvinkman op vijf meter voor mij in een bloeiende lijsterbes te pronken. Zijn rode borst valt op tussen het ontluikend groen. Af en toe reikt hij naar een bloemtros en snoept een wit knopje.

Deze goudvink heeft zijn dagelijkse verkenningstocht gemaakt. Langs ons zandkasteeltje (ons woonduin, een hutje op de hei) streek hij neer bij de voerbakjes, tussen al die andere hongerige bezoekers. De hoofdzaak in het leven van een goudvink is dat je in elke pit je bek zet en altijd twee kafjes en een schaal uitspuugt. Steeds is die tong aan het werk. Terwijl om hem heen de takken wiegen, grijpt hij met de klauwtjes stevig een dunne zitstok en fladdert om evenwicht te herkrijgen. Met de veren wat uiteen schommelt de vogel heen en weer. Er dreigt geen enkel gevaar, daar heeft hij zich al van overtuigd. Dan vliegt hij naar een groepje dennen waar hij iets heeft ontdekt. Zit aan de onderkant van de tak een druppeltje goudkleurige substantie, hars, dan hapt hij toe. In de knop zit steevast een rupsje. Is er geen druppel, dan laat hij de knop ongemoeid.

Steeds is hij in beweging om de immer vragende maag te vullen. Het tongetje en het ronde bekje savoueren over de takjes, hier en daar een knopje oppeuzelend. Tussen het rijshout haalt hij al peute-rend verstijfde spinnetjes en vliegjes uit hun schuilhoekjes vandaan,

een kapsel spinneneieren en een dotje vlindereitjes. Met kleine hapjes genietend.

Verlangend verheft de vogel zich op zijn dunne pootjes, veegt zijn snavel een paar keer langs de tak waarop hij zit, en kijkt vragend voor zich uit. Zijn blikken glijden over de golvende heide naast ons huis, volgen aandachtig de landweg en blijven ten slotte op een berkenboom gericht. Daar in het topje zat deze winter vaak urenlang de klapekster vervaarlijk over het landschap te kijken, opvallend wit als een sneeuwbal. Maar nu heeft zich tussen de eikentakken even verderop een donkere figuur bewogen, die plotseling met glijdende vleugelslagen onze kant op komt. Het is een buizerd die zijn tol heeft geheven aan veldmuizen in de graslanden van de Brakeleer. De buizerd heeft in de nabijheid een wijfje en laat zijn baltsroep luid weerklinken, en dan nog eens, miauwend en trillend van opwinding. Een beetje akelig ook. Maar de zwevende vogel draait terug, terwijl de goudvink, die gereed was om te vluchten, toch gewoon blijft zitten kijken. Hij heeft op die afstand van een buizerd niets te vrezen.

Even later begint de goudvink aan zijn toilet. Herhaaldelijk strijkt hij met zijn snavel langs de vetafscheidende stuitklier en kamt zijn zijden vestje en de rode buikveren zorgvuldig glad. De meeste zorg besteedt hij aan de schouderveren en slagpennen. Daarna wroet hij in de witte voering langs de staart en onder de vleugels. Zijn donkere ogen turen begerig in het water van het heldere vennetje onder hem. Onderzoekend gaan zijn blikken naar de schuins aflopende oever, en even lijkt het dat hij daar zou willen landen, maar dan verandert hij van gedachten en blijft op de veilige stek waarop hij nu toch al tien minuten luilekker voor zich zit uit te kijken. Uiteindelijk landt hij toch op de oever en neemt daar een uitgebreid bad. Daarna vliegt hij in het struikgewas en wordt onzichtbaar.

Een goudvink die met een flits wegduikt zegt niet: Laat me onogelijk blijven. Hij weet waartoe de kleuren kunnen leiden. Een goudvink kan laten kijken, voelen en horen. Om die visuele opsteker doen mijn ogen het telkens weer. Die blik, de ruimte tussen oog en goudvink, het is vooral het terrein van hen, wij worden daar hoogstens toegelaten.

Hun kijken lijkt erop gericht dat ze bekeken worden. Als je dagelijks een goudvink ziet, krijg je geen gestold beeld van deze vogel.

Het blijft een kippenvelmoment. Mijn oog ontwikkelt zich in kijken, het oor herkent het minste geluid, het zachtste gefluit dat uit de struiken komt.

Hoe meer ik van ze weet, hoe meer ze me vertellen over hoe de wereld werkelijk is. ‘Zelf gezien’ is nog steeds het meest overtuigende bewijs waarmee je je het best iets kunt herinneren of onthouden. Als je vertrouwd bent met wat allemaal in je omgeving gebeurt, groeit er om je heen een grotere herkenbaarheid. Er ontstaat een herinneringsbeeld: als je iets opvangt of iets meemaakt is het vaak niet nieuw, omdat het een echo oproept. Wat dat betreft is een vogeltuin heel belangrijk, het is een echoruimte, een enorme schatkamer die me kan helpen om sneller wijzer te worden en om me nog meer te verdiepen in de vraagstukken die er zich aandienen. Ook een goudvink heeft een kleine geschiedenis van heel veel.

Hier zit ik rechtstreeks aan de bron en ben vlak bij het voornaamste nieuws. De kieren waar ik plots doorheen kan kijken, zodat ik een heel onverwachte werkelijkheid zie. Zo kan ik denken vanuit de ander, en wordt mijn hoofd gevuld met hun betekenis. Mijn wereld wordt veel rijker als ik weet hoe alles werkt. Niet alleen de goudvink leert mij de wereld begrijpen. Ik verdiep me zowel in een steenhommel als een blaassilene, zowel in een hageheld als een dwergmuis, zowel in een hondsviooltje als een grasmier, al wat ik tegenkom in deze onuitputtelijke omgeving. Samen zijn ze iedereen en leren ze mij over alles.

Voorlopig heeft goudkoorts me te pakken. De grootste uitdaging bestaat erin de strijd in mijn eentje te voeren en een nieuwe manier te creëren om die gevonden schatten gestalte te geven. Of ik daartoe in staat ben?

Als ik naar buiten ga, heb ik het gevoel dat een rode loper is uitgelegd om ons zandkasteeltje heen, overal word ik toegejuicht en nagefloten, over het zandpad, tot aan het Steertven, als een eerbetoon uit de heide. Goudvinken, tuinfluiters, boomleeuweriken, roodborsten, zwartkoppen, wulpen, zanglijsters, boomklevers en merels. Allemaal met een verschillende piccolo. Alles rondom lijkt zich te vernieuwen. Ik ben er onderdeel van. Zo loop ik door de tuin te luisteren naar zoveel vitale aanwezigheid. Twee appelvinken trekken over met hun eenlettergrepige roepen. Ik draai langzaam om mijn as en

laat de appelvinken aan mijn oog voorbijglijden. Enkele minuten lang heb ik de wonderlijke sensatie de spil van de wereld te zijn. Zo voorzichtig mogelijk neem ik de betovering op, terwijl mijn ogen meegetrokken worden in de lucht, sta ik daar nog met twee benen in het wild.

2 Ontmoeting en settling

Iedereen kent de goudvink, al was het van een vogeltentoonstelling, uit de volière van een vogelfokker, van de koekendozen, de postzegels, uit boeken, of de vele prenten en wenskaarten. Vaak afgebeeld in een besneeuwd landschap, of als decoratief achtergrondontwerp op oude voorstellingen van de hof van Eden. Hij behoort in Europa tot de meest afgebeelde vogels. Steeds een opvallend plaatje.

Maar wie had het geluk echt een goudvink te zien in het wild? Behalve wat verwoede vogelkijkers en een aantal toevalstreffers bij buitenmensen kregen slechts weinigen die unieke kans. Als het toch lukte, was dat meestal in het buitenland. In Nederland en Vlaanderen kom je ze niet zo vaak tegen. Toch zijn ze er wel, maar ze laten zich zelden zien, omdat ze verborgen leven. Goudvinken zijn geen cultuurvolgers. Ze mijden de bewoonde wereld. Verkeerslawaaï verstoort een heel aantal diersoorten. Ook van de goudvink wordt aangenomen dat hij wijkt voor geluidshinder. Slechts in hongerwinters dwalen ze af naar tuinen en parken. Om te broeden zoeken ze afgelegen rustige bossen. Toch gaan ze de mens niet uit de weg. Het zijn geen schuwe vogels en soms broeden ze vlak langs een wandelpad in het bos. Ze ontwijken oude boombestanden en zoeken gesloten bos, verwilderde terreinen met naaldhout op zandgrond en dichte ondergroei waar veel wilde zaden en spinnen te vinden zijn, het liefst nog in de omgeving van gemengd jong struikgewas of wilgenbroeken waar ze knoppen kunnen pikken. Ze vinden niet overal de geschikte biotoop. Maar hun gefluit wordt de laatste jaren in onze contreien meer gehoord, ook al zijn ze niet talrijk. In Vlaanderen heb je momenteel ongeveer één goudvink op 1722 mensen. Nemen we heel België, dan zijn er op één goudvink ongeveer 1307 mensen. In Nederland is één goudvink op 1685 mensen. In het Verenigd Koninkrijk, waar de soort nog ieder jaar afneemt, is één goudvink op 507 mensen. Ook in Frankrijk gaan ze achteruit, maar zijn er op één goudvink toch nog 388 mensen. In Duitsland één goudvink op 385

mensen. In Zwitserland één goudvink op 263 mensen. In Zweden één goudvink op 258 mensen. In Finland één goudvink op 169 mensen.

Wie ooit een goudvinkman onder ogen kreeg, zal dit nooit vergeten. Het blijft een tover in het geheugen, een juweelvink die opeens als een robijn gloeit tussen de takken. Voor altijd blijft dat beeld gebrandmerkt op je netvlies. Zelf weet ik nog goed waar en wanneer ik de eerste goudvink zag. Ik was twaalf en mijn oom Mil zou het nestje aanwijzen. Hij was melkveehouder en melkte nog met de hand, zo lang is het geleden. Terwijl hij in de weide onder de koe zat, hield hij alle vogels in het oog. Mijn oom wist precies waar hun nesten waren. Hij had mij reeds nesten getoond van wiewaal, grauwe klauwier, klapekster, steenuil en geelgors. Allemaal in de omgeving van zijn weilanden. Zelf had mijn oom een kleine voliëre die overvol zat: zomertortels, zanglijsters, sijsjes, kanaries, grasparkieten, vinken, ze moesten vechten om een zitplaats. Mijn oom gebruikte vaak plaatselijke namen die al lang in onbruik zijn. De goudvink had geen andere naam, want deze felbegeerde vogel was goud waard. Goudvinken waren echter moeilijk in leven te houden, ze zijn gevoelig voor stress en schimmelziektes, daarom hield mijn oom ze niet meer.

Hij kon ze wel goed lokken. Met zijn pet wat scheef en de lippen getuit floot hij perfect het wijsje van een goudvinkman. Ongelooflijk hoe goed hij dat kon. Ooit had hij er veel gevangen, maar daar was hij nu voorzichtiger mee, want de landheer, van wie hij pachtte, had hem gewaarschuwd dat stropen in zijn bossen verboden was. De landheer kende zijn kornuiten.

Over alles had mijn oom zowat een eigen mening, soms was dat een persoonlijk verhaal. Ik luisterde aandachtig, want vogels kenden voor hem weinig geheimen. Hij wist een nestje van goudvinken in een kleine sparrenaanplant achter zijn boerderij. Dat werd spannend, want ik kende de goudvink alleen van mijn plaatjesalbum van FORT-producten. Nadat mijn oom het nestje had getoond, stelde ik me vlakbij verdoken op onder een oud zeil dat over een paal hing. Door een paar scheuren heen kon ik gluren. Het was een openbaring, toen de vuurrode man tevoorschijn kwam. Hem ervoer ik als het volmaakte pronkjuweel. Hij was precies zoals ik hem kende, zonder dat ik hem ooit had ontmoet. Het was een schok dat de goudvink echt

leefde. Een mooiere vogel kon ik niet meer tegenkomen.

Bang waren de vogels niet, hoewel ze zich zelden open en bloot ver-toonden. Meestal doken ze de onderbegroeiing in. Heel soms kwam de man op het topje van een spar een gorgelend fluittoontje ten beste geven. Het nestje was het middelpunt van hun wereld. Voor mij was deze ontmoeting een van de hoogtepunten van mijn leven. Ik liet de goudvinken daar achter, maar hun adembenemende poëzie nam ik voor altijd met me mee.

Later heb ik tijdens mijn verplichte legerdienst in Duitsland veel goudvinken gezien. Daar waren ze haast algemeen. Zij hebben me daar toen geholpen om die waanzinnige dagen door te komen.

Terug thuis kwam ik er nooit nog een tegen. In mijn geboortedorp Grobbendonk waren ze allemaal weggevangen. Toen ik me later vestigde aan het Geelse Houterveld in het kauwenhuis, met drie hectare heemtuin om me heen, tussen bossen, velden en houtwal-len, is het in vijftientig jaar slechts twee keer gelukt goudvinken te zien, ook al was ik vaak buiten. Een keer zat een vrouwtje te fluiten toen ik de ezelsmest aan het opruimen was. Ze vloog van struik naar struik en was na tien minuten verdwenen. De tweede keer zag ik vijf helderrode mannen in een spar van de knoppen snoepen. De spar leek een versierde kerstboom. In mijn herinnering heeft dat heel lang geduurd, in werkelijkheid waarschijnlijk slechts enkele minuten en dan vlogen ze verder. Telkens was het winter.

Toen wij in het landschap van de Liereman ons zandkasteeltje op-trokken, hoorde ik af en toe hun gefluit, maar ik zag ze zelden. Alles probeerde ik uit om ze te lokken: een speciale zadensamenstelling voor volièregoudvinken, gepelde zonnepitten, gierstaren, universeel-voer, hennep-, perilla-, wildzang-, chia-, teunisbloem-, mariadistel-, kiem-, aleppo- en negerzaden, alles in zestien voedermandjes, voertafels en voersilo's verspreid over de tuin.

Ik bewaarde trossen lijsterbessen in wit zand, zodat die niet ver-schrompelden en de hele winter mooi hun kleur behielden. Ook in kartonnen dozen liet ik bessen drogen. Vooral muisvrij. In de herfst drapeerde ik de voor- en achterkant van ons huis met bessen van Gelderse roos. Deze bleven hangen tot na Nieuwjaar, want er moest wat vorst overheen voordat ze ranzig en eetbaar werden. Als er sneeuw lag, stilden de merel en de kramsvogel er hun honger mee.

Er bleef genoeg over. Begin maart haalde ik de lijsterbessen tevoorschijn en hing die naast de bessen van de Gelderse roos en naast de voerkorfjes met zadenmix. Natuurlijk wist ook de merel die bessen te smaken. Iedere dag vulde ik aan, ik had genoeg. Zelfs zanglijsters wisten ze te vinden, maar goudvinken niet.

Met behulp van een geluidsinstallatie speelde ik de lokroep van goudvinken af, en waarachtig, dat trok soms eentje naar beneden. Ik hoorde af en toe gefluit. Ze verborgen zich in het dichte struikgewas en keken niet om naar de hele feestdis die ik had klaargezet. Ze zochten vooral een soortgenoot. Voerbakjes kenden ze nog niet.

Een schitterend ongeluk bracht verandering. Goudvinken zijn niet voor het oprapen, toch deed ik dat. Een mooie man was tegen het raam gevlogen, waarschijnlijk geschrokken van een sperwer. Ik had hem voordien niet eens gehoord of gezien. Ik hoorde het toen hij bots-te en hem zag liggen. De vogel woog bijna niets, maar leefde. Twintig gram schoonheid, twintig gram warmte. Dat ik hem in mijn hand mocht houden had te maken met een toeval dat minder waarschijnlijk was dan het gemak waarmee een vogel de zwaartekracht weet te overstijgen.

Hij kwam ogenblikkelijk weer tot bewustzijn, maar vliegen lukte niet meer. Ik gaf de goudvink een druppeltje water in zijn bek en zette hem in de ziekenkooi die ik altijd klaar heb: een soort intensive care voor vogels die werkt als een couveuse. De dreumes stond wankel op de pootjes. Na enkele uren krabbelde hij overeind. Hij kreeg eten en extra vitamines in het drinken. 's Anderendaags hupte hij al heen en weer in de ziekenboeg, een beetje angstig fladderde hij tegen de tralies. Ik liet hem los, maar na enkele meters crashte hij in het gras. Er zat niets anders op dan de vogel weer in de kooi te zetten. Waarschijnlijk was hij gekomen van een lichte hersenschudding, maar had ook zijn vleugel verstuikt. Hij at alles wat ik gaf en zat te wachten tot ik zijn voerbakje vulde, vooral de lijsterbessen hadden zijn voorkeur, maar ook de andere zaden werden gepeld. Toen ik hem na vijf dagen voor de tweede keer de vrijheid gaf, vloog hij vin-nig in een boom. De goudvink was hersteld, toch bleef hij in de omgeving rondhangen bij de bessen. Het leek alsof hij door de slag tegen zijn hoofd zijn oriëntatie kwijt was. Ik plaatste het voerbakje uit zijn kooitje op de tuintafel en daar zat hij de hele dag op. Als hij een